

MEMO

Onderwerp:
Toetsing werkzaamheden 2012 dijktraject Haven de Val

's-Hertogenbosch,
20 december 2012

Van:
Gijs Kos

Afdeling:
Divisie M&R Den Bosch

Aan:
Roy van de Voort
Silvester Vermunt

Projectnummer:
B02043.000133.0200

Opgesteld door:
Gijs Kos

Ons kenmerk:
076490986:0.14

Kenmerk Zeeweringen:
PZDB-M-12219 O.i

Kopieën aan:
Peter Meininger

DIVISIE MILIEU & RUIMTE

Inleiding

In 2010 zijn werkzaamheden uitgevoerd aan het dijktraject Haven de Val en Zuidhoek (hierna: Haven de Val). In 2012 is tijdens een inspectie geconstateerd dat het aangebrachte open steenasfalt ter plaatse van de overgang naar de overlaging niet dik genoeg is. Daarom zijn aanvullende werkzaamheden voorzien.

De werkzaamheden zijn voorzien binnen het Natura 2000-gebied Oosterschelde. Bovendien vormen de dijk en de directe omgeving mogelijk het leefgebied van beschermde soorten. In het kader van respectievelijk de Natuurbeschermingswet 1998 en de Flora- en faunawet is het noodzakelijk een toetsing uit te voeren naar de effecten van de werkzaamheden op beschermde natuurwaarden. Een dergelijke toetsing is in deze memo gedaan.

In deze memo besteden wij eerst aandacht aan de geschiedenis van het dijktraject en het beoordelingskader van de toetsing. Vervolgens zijn de werkzaamheden beschreven. Daarna volgt de aanwezigheid van kwalificerende soorten. Vervolgens worden de effecten op deze soorten beschreven en de effecten getoetst. Aan het einde van de memo is de conclusie gegeven.

Geschiedenis en beoordelingskader

In 2010 zijn werkzaamheden uitgevoerd aan het dijktraject Haven de Val over een lengte van ongeveer 3,7 km. Voorafgaand aan deze werkzaamheden zijn al in 2009 de muraltmuurtjes gesloopt. Deze muurtjes stonden op de dijk die om de Galgenpolder is gelegen.

Het uitvoeren van de dijkverbetering heeft invloed op het ecosysteem van de Oosterschelde. De werkzaamheden hebben mogelijk invloed op beschermde en bijzondere planten en dieren, beschermde

016915 2012 PZDB-M-12219

Toetsing ecologie werkzaamheden 2012 Haven De

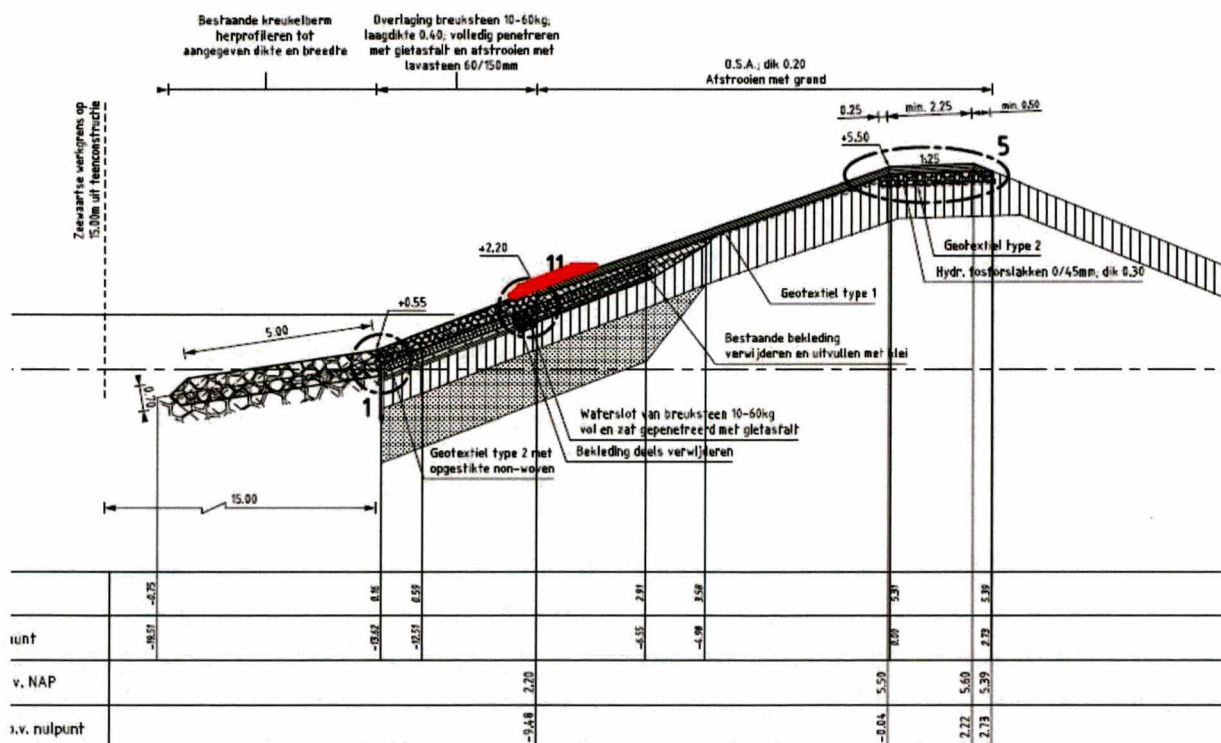
ARCADIS

habitats en het beschermde gebied Oosterschelde. Om de invloed op beschermde waarden te onderzoeken en maatregelen te nemen zijn een aantal toetsingen uitgevoerd. Naast een Passende Beoordeling in het kader van de Natuurbeschermingswet (ARCADIS, 2008a; 2009) en een Soortenbeschermingstoets in het kader van de Flora- en faunawet (ARCADIS, 2008b; 2009), is ook een compensatieplan gemaakt voor de levendbarende hagedis (ARCADIS, 2008c) en is een aanvullende toetsing uitgevoerd naar de effecten naar het openstellen van het fietspad op het buitendijkse onderhoudspad langs de Gouweveerpolder (ARCADIS, 2010).

Voor onderliggende toetsingen zijn de wettelijke kaders van de Natuurbeschermingswet 1998 en Flora- en faunawet gebruikt. Deze zijn beschreven in respectievelijk ARCADIS, 2008a en 2008b. Wetgeving is aan verandering onderhevig. Zo is de Oosterschelde tegenwoordig definitief aangewezen als Natura 2000-gebied. Waar relevant zijn dergelijke veranderingen meegenomen in onderliggende toetsing. Alle hiervoor genoemde rapporten zijn gebruikt als basis voor het vaststellen van de aanwezige waarden in het werkgebied.

Werkzaamheden

Na een inspectie is geconstateerd dat het aangebrachte open steenasfalt ter plaatse van de overgang naar de overlaging niet dik genoeg is. Daarom is voorzien in een extra open steenasfalt om deze overgang te versterken, zie Afbeelding 1.

IEL 5a nieuw Van inlaag +571m tot dp255+43m

Afbeelding 1: Dwarsprofiel van de dijk. Met rood is aangegeven waar op de dijk een extra overlaging is voorzien.

ARCADIS

De extra overlaging is niet over de lengte van het gehele dijktraject voorzien. Het werkgebied loopt over een lengte van ongeveer 450 meter om de Galgenpolder, zie Afbeelding 2. De breedte van de werkstrook is circa 2 tot 3 meter. Onderstaande afbeelding geeft met groen ook de rijroute aan tijdens de werkzaamheden.

Afbeelding 2: Werkgebied waar de overlaging is voorzien (rood). Het werkgebied wordt betreden vanaf het onderhoudspad (groen) en de toegang is voorzien via de blauwe pijlen.

Volgens de planning duren de werkzaamheden maximaal vier dagen en vinden deze plaats in de periode half februari – eind maart (2013). De exacte datum is afhankelijk van het weer en derhalve nog niet aan te geven. De temperatuur moet in ieder geval boven 10°C liggen. Om verstoring van broedende vogels te voorkomen is voor de toetsing uitgegaan dat de werkzaamheden bij goede weersomstandigheden¹ zo snel mogelijk na 15 februari plaatsvinden.

Aanwezigheid kwalificerende soorten

Natuurbeschermingswet 1998

Habitattypen

Het werkgebied en de aanvoerroutes zijn gelegen op de dijk. Binnen het werkgebied en op de aanvoerroutes liggen geen habitattypen.

¹ De aanvang van het broedseizoen is evenals de werkzaamheden afhankelijk van goede weersomstandigheden. Wanneer de werkzaamheden bij de eerste gelegenheid na 15 februari worden uitgevoerd, dan hebben vogels nog niet de gelegenheid gehad om zich te vestigen binnen de verstoringzone van de werkzaamheden. Gunstige weersomstandigheden voor de werkzaamheden zijn vergelijkbaar met gunstige weersomstandigheden voor broedende vogels.

ARCADIS

Habitatrichtlijnsoorten

Bij bemonsteringen is de noordse woelmuis niet aangetroffen langs het dijktraject. Gezien de aanwezigheid van de veldmuis (concurrent noordse woelmuis) lijkt het onwaarschijnlijk dat de noordse woelmuis tegenwoordig langskomt op de schorren en in de inlagen nabij het werkgebied. Het werkgebied zelf vormt geen geschikt leefgebied van de noordse woelmuis.

Ligplaatsen van de gewone zeehond zijn in de directe omgeving niet aanwezig. De dichtstbijzijnde ligplaatsen liggen op een afstand van ongeveer 3,5 km (Strucker *et al.*, 2012). Incidentele aanwezigheid van de gewone zeehond in de wateren nabij het werkgebied is niet uitgesloten, maar deze wateren hebben geen specifieke onvervangbare functie.

Vogelrichtlijnsoorten

Broedvogels

Langs het dijktraject Haven de Val broeden verschillende kwalificerende broedvogels. Het gaat om tureluur, kluut, bontbekplevier en bruine kiekendief.

Niet-broedvogels

De dijk en omgeving hebben mogelijk voor kwalificerende niet-broedvogels twee functies. 1) Tijdens hoogwater biedt de dijk vluchtplaatsen voor vogels die hoogwater afwachten tot het droogvallen van foerageergebieden. 2) Tijdens laagwater vormt het voorland van de dijk potentieel foerageergebied, in het bijzonder als het voorland bestaat uit droogvallende slikken.

Tabel 1 geeft het gemiddelde aantal kwalificerende niet-broedvogels weer dat binnen de verstoringszone van de voorziene werkzaamheden voorkomt tijdens hoogwater.

Tabel 1: Gemiddeld aantal kwalificerende niet-broedvogels tijdens hoogwater binnen de verstoringszone van 200 meter (Krijgsveld *et al.*, 2004; 2008) van het werkgebied in de periode 2007-2011. Tellingen afkomstig van Rijkswaterstaat Waterdiens².

Soorten	jan	feb	maa	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Aalscholver	0	0	1	2	3	4	4	3	8	5	1	1
Bergeend	4	2	3	0	0	1	0	0	0	0	3	7
Bontbekplevier	0	0	0	0	0	0	0	6	6	5	0	0
Bonte strandloper	47	70	48	25	5	0	0	0	0	1	1	2
Brilduiker	1	3	5	0	0	0	0	0	0	0	6	2
Dodaars	6	4	4	0	0	0	0	0	1	3	6	4
Fuut	3	0	1	0	4	17	6	30	22	8	5	3
Grauwe gans	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Groenpootruiter	0	0	0	0	0	0	0	1	2	1	0	0
Kanoet	0	0	0	1	4	0	0	0	0	0	0	0
Kievit	0	0	0	0	0	0	0	0	17	6	22	14

² Een deel van de gebruikte vogelgegevens is afkomstig uit het Biologisch Monitoring Programma Zoute Rijkswateren van de Waterdienst (voorheen Rijksinstituut voor Kust en Zee), hetgeen onderdeel uitmaakt van het Monitoringsprogramma Waterstaatkundige Toestand van het Land (MWTL) van Rijkswaterstaat. De Waterdienst neemt geen verantwoordelijkheid voor de in deze rapportage vermelde conclusies op basis van het door haar aangeleverde materiaal.

ARCADIS

Soorten	jan	feb	maa	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Kleine zilverreiger	0	0	1	0	0	0	0	0	0	2	0	0
Krakeend	13	10	2	0	0	0	0	0	0	0	2	9
Kuifduiker	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Meerkoet	3	2	2	0	0	0	0	0	0	0	3	5
Middelste zaagbek	4	1	7	0	0	0	0	0	0	9	10	1
Rosse grutto	29	268	36	119	178	4	4	140	137	183	14	1
Rotgans	0	0	2	5	0	0	0	0	0	2	10	5
Scholekster	151	131	102	54	47	60	127	85	112	89	80	30
Smient	2279	55	3	0	0	0	0	0	0	0	15	88
Steenloper	3	2	1	4	8	0	0	1	2	2	2	0
Tureluur	8	9	14	14	2	4	9	7	32	46	16	13
Wilde eend	103	24	6	4	2	2	0	0	0	16	60	88
Wintertaling	7	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wulp	103	45	96	39	4	0	9	37	34	38	35	6
Zilverplevier	4	3	0	0	12	0	0	1	0	3	1	5

Tabel 2 geeft het aantal vogels dat (maximaal tegelijkertijd) tijdens laagwater aanwezig is en foerageert op het voorland, waar droogvallende slikken aanwezig zijn.

Tabel 2: Aantal voorkomende vogels en aantal foeragerende vogels van de telvakken DV2, DV3 en DV4 (De Groot et al., 2006) in de telperiode april. Voor februari zijn geen tellingen beschikbaar, wij gaan uit van de telgegevens voor april voor de voorziene periode van werkzaamheden.

Soort	Maximaal aantal foeragerende vogels	Maximaal aantal aanwezige vogels
Aalscholver	1	1
Bergeend	6	6
Bontbekplevier	2	2
Bonte strandloper	5	5
Dodaars	2	2
Fuut	2	2
Rosse grutto	41	41
Scholekster	53	53
Steenloper	8	8
Tureluur	48	48
Wilde eend	6	6
Wulp	1	1

Flora- en faunawet

De volgende informatie is afkomstig uit Oosterbaan & Den Boer, 2005 (zie ARCADIS, 2008b).

- Beschermde planten komen niet voor in het werkgebied.
- Het werkgebied zelf vormt voor zoogdieren geen geschikt leefgebied. Verder komen in de omgeving algemene grondgebonden zoogdieren voor als haas, egel en veldmuis. De dijk met

ARCADIS

verharde bekleding vormt voor deze soorten echter een marginaal leefgebied. Aanwezigheid van de zwaar beschermde noordse woelmuis is uitgesloten.

- Op en langs de dijk broeden verschillende vogelsoorten. Vogels broeden in de Galgenpolder, op de binnendijkse akkers, maar ook aan de voet van de dijk en op het schor. Het gaat hierbij vooral om roofvogels (bruine kiekendief), kustvogels (scholekster, kluut) en akkervogels (fazant, patrijs). Algemene soorten van bossen en struwelen (houtduif, merel) zijn beperkt aanwezig, vanwege het grotendeels ontbreken van bomen en struiken. Zie voor meer informatie over aanwezigheid van broedende vogels ARCADIS, 2008b.
- Mogelijk komen nabij het werkgebied algemeen voorkomende amfibiesoorten voor als de gewone pad. Het werkgebied zelf vormt echter geen geschikt leefgebied voor amfibieën vanwege het ontbreken van vegetatie en zoet water.
- In het verleden kwamen reptielen voor op de muraltmuurtjes die op de dijk rond de Galgenpolder stonden. Deze muurtjes zijn gesloopt. Aan de noordzijde van de Galgenpolder is een vervangend biotoop gerealiseerd. Tijdens de werkzaamheden is vastgesteld dat het aantal hagedissen zeer klein is op de dijk: het is de vraag of de populatie nog steeds aanwezig is. Wij gaan uit van een incidentele aanwezigheid op de dijk van een enkel exemplaar.
- Het werkgebied vormt geen geschikt leefgebied voor beschermde vissen, door de afwezigheid van zoet water.

Effecten op kwalificerende soorten

Natuurbeschermingswet 1998

De dijk heeft in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 een functie voor broedvogels en niet-broedvogels: habitattypen liggen niet op de dijk, de dijk zelf vormt geen geschikt leefgebied voor Habitatrichtlijnsoorten en/of broedgebied voor Vogelrichtlijnsoorten. Het is echter mogelijk dat nabij de dijk Vogelrichtlijnsoorten broeden. Maar ook voor niet-broedende Vogelrichtlijnsoorten hebben de dijk en aanliggende delen een functie.

De werkzaamheden leiden niet tot een permanente verandering van de dijkbekleding. Voorzien is in een herstel van de dijk met hetzelfde materiaal dat nu al op de dijk ligt. De effecten zijn slechts tijdelijk. Voorzien is in een tijdelijke verstoring van broedvogels en niet-broedvogels voor de duur van de werkzaamheden. In het kader van de Flora- en faunawet is het verstoren van broedvogels niet toegestaan en hier is ook geen ontheffing voor te krijgen. Effecten op broedende vogels moeten voorkomen worden (zie volgende paragraaf) door het nemen van maatregelen. Voor de toetsing is uitgegaan dat effecten op broedende vogels zijn voorkomen en dus niet van toepassing zijn. Voor niet-broedende vogels heeft het dijktraject jaarrond een functie. Hierbij gaat het om aantallen vogels als aangegeven in tabel 1 tijdens hoogwater en tabel 2 tijdens laagwater.

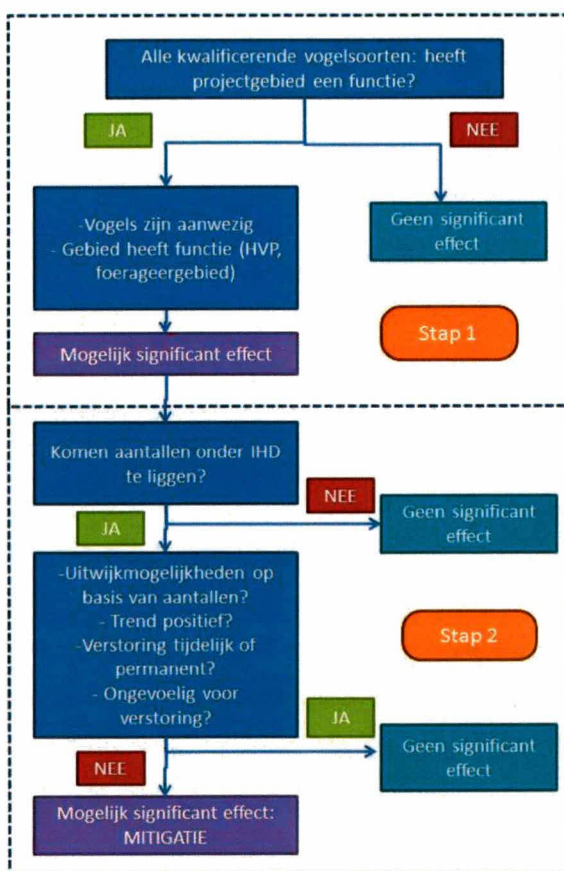
Flora- en faunawet

Het werkgebied en aanvoerroutes vormen niet het leefgebied van zwaar beschermde soorten met uitzondering van de levendbarende hagedis (tabel 2 Flora- en faunawet), effecten zijn uitgesloten. Effecten op broedende vogels zijn mogelijk als deze aanwezig zijn. Hier is het uitgangspunt dat de werkzaamheden plaatsvinden tijdens de eerste geschikte gelegenheid (qua weersomstandigheden) en dat effecten op broedende vogels niet aan de orde zijn. Effecten zijn alleen voorzien op algemeen voorkomende soorten en de levendbarende hagedis indien aanwezig. Het doden van individuen en vernietiging van rust- en verblijfplaatsen is beperkt, gezien de huidige marginale functie van de

dijkbekleding als leefgebied. Effecten op levendbarende hagedis zijn zo goed als uitgesloten, omdat deze soort op de dijk niet meer voorkomt.

Toetsing

Natuurbeschermingswet 1998

Voor de toetsing van niet-broedvogels is voorzien in twee stappen, zie het schema hiernaast:

- **Stap 1:** Heeft het gebied een functie voor de aanwezige niet-broedvogels? Indien het gebied geen onvervangbare functie heeft, zijn effecten als gevolg van de werkzaamheden uitgesloten.
- **Stap 2:** Als een gebied een functie heeft voor niet-broedvogels zijn mogelijk effecten aan de orde. Als dit is vastgesteld dan kijken wij naar:
 - Het in gevaar komen van de instandhoudingsdoelstellingen. Zijn de aantallen langs de dijk relevant om de instandhoudingsdoelstelling in gevaar te brengen bij verstoring?
 - Indien de aantallen langs de dijk relevant zijn: naar uitwijkmogelijkheden, trend, aard van verstoring en verstoringsgevoeligheid van de soort. Afhankelijk van de uitkomsten kijken wij hoe groot het effect op de vogelsoort is.

Stap 1: Bepalen van functie voor vogels

Tabel 3 geeft de functie weer tijdens hoogwater voor soorten die in Tabel 1 genoemd zijn. Voor vogelsoorten voor welke een specifieke functie tijdens laagwater in februari-maart voorzien is, zijn effecten niet uit te sluiten.

Tabel 3: Functie van het werkgebied voor de soort in februari-maart tijdens hoogwater. Voor de vogels die dik gedrukt zijn, heeft het dijktraject een belangrijke functie. Voor de overige soorten heeft de dijk geen specifieke functie.

Soorten	Functie in februari-maart
Bontbekplevier, grauwe gans, groenpootruiter, kanoet, Kievit, kuifduiker.	Deze soorten zijn in februari-maart niet waargenomen in het werkgebied en de omgeving. Een effect als gevolg van de werkzaamheden op deze soorten is uitgesloten.
Aalscholver, dodaars, fuut, middelste zaagbek	Deze vogels zijn viseters en maken geen gebruik van hoogwatervluchtplaatsen (HVP's) in afwachting van het droogvallen van foerageergebieden. Waarnemingen tijdens hoogwater betreffen foeragerende vogels in de nabijheid van het dijktraject. Deze functie is echter niet specifiek voor de delen langs de dijk. In de open wateren in de omgeving zijn bij verstoring voldoende uitwijkmogelijkheden. De werkzaamheden leiden niet tot effecten op de populatie.
Brilduiker	Deze soort duikt in open water naar dierlijk voedsel. Voor deze vogel geldt eigenlijk

ARCADIS

Soorten	Functie in februari-maart
	hetzelfde als voor de viseters. De dijk en de wateren rond de dijk hebben geen specifieke en onvervangbare functie.
Bonte strandloper, rosse grutto, scholekster, steenloper, tureluur, wulp, zilverplevier	In afwachting van het droogvallen van foerageergebieden wacht deze soort hoogwater af op HVP's. De functie is specifiek voor het dijktraject omdat HVPs gezocht worden op geringe afstand van foerageergebieden. De aanpassingen aan de dijk hebben mogelijk effect op de populaties van aanwezige soorten. Effecten als gevolg van de werkzaamheden zijn niet bij voorbaat uit te sluiten.
Kleine zilverreiger	Deze soorten foerageren wadend in ondiepwater. Tijdens hoogwater is het voor deze soorten niet mogelijk te foerageren langs het dijktraject. Het dijktraject wordt echter niet gebruikt als HVP, omdat deze soort niet specifiek van droogvallende slikken afhankelijk is voor de voedselvoorziening. Zij liggen in de omgeving, op de schorren en zelfs binnendijs genoeg alternatieve foerageergebieden. De aanpassingen aan de dijk hebben geen effect op de populatie van deze soort.
Bergeend, krakeend, meerkoet, rotgans, smient, wilde eend, wintertaling	Deze soorten komen tijdens hoogwater voor langs het dijktraject, maar niet in afwachting van het droogvallen van specifieke foerageergebieden. De verstoringzone van de dijkwerkzaamheden heeft geen specifieke functie als rust of foerageergebied die nabijgelegen delen of binnendijkse gebieden niet kunnen vervullen. Zwemeenden en ganzen rusten wel vaak op en rond de dijk, maar dit is niet gerelateerd aan de afstand tot specifieke foerageergebieden. De aanpassingen aan de dijk hebben geen effect op de populatie.

Tabel 4 geeft de functie weer tijdens laagwater voor soorten die in Tabel 2 genoemd zijn. Voor vogels voor welke een specifieke functie tijdens laagwater in februari-maart voorzien is, zijn effecten niet uit te sluiten.

Tabel 4: Functie van het werkgebied voor de soort in februari-maart tijdens laagwater. Voor de vogels die dik gedrukt zijn, heeft het dijktraject een belangrijke functie. Voor de overige soorten heeft de dijk geen specifieke functie.

Soort	Maximaal aantal foeragerende vogels
Aalscholver, dodaars, fuut	Soort foerageert op open water, niet op droogvallend slik. In de omgeving zijn voldoende uitwijkmogelijkheden. Een effect van de werkzaamheden is uitgesloten.
Bontbekplevier, bonte strandloper, rosse grutto, scholekster, steenloper, tureluur, wulp	Soorten foerageren specifiek op het slik. Effecten als gevolg van de werkzaamheden zijn niet bij voorbaat uit te sluiten.
Bergeend, wilde eend	Soort foerageert niet specifiek op het slik. Daarom zijn in de omgeving voldoende uitwijkmogelijkheden aanwezig. Effecten als gevolg van de werkzaamheden zijn uitgesloten.

Stap 2: Effect op instandhoudingsdoelstellingen

Tabel 5 geeft een overzicht van de soorten waarvoor de instandhoudingsdoelstellingen als gevolg van het project mogelijk in gevaar komen. De tabel laat zien dat effecten op bontbekplevier en scholekster niet zonder meer zijn uit te sluiten, omdat de populaties van deze soorten in de Oosterschelde rond de instandhoudingsdoelstellingen schommelen. Een afname van deze vogels leidt mogelijk tot een daling van de populatie. Hiermee wordt het behalen van de instandhoudingsdoelstelling mogelijk bemoeilijkt en daarmee leidt het effect dan mogelijk tot een significant effect.

ARCADIS

Tabel 5: Aantallen kwalificerende vogels in de Oosterschelde in vergelijking met de instandhoudingsdoelstellingen en de voorziene afname als gevolg van de werkzaamheden. Bij groen leidt een afname in ieder geval niet tot het in gevaar komen van de instandhoudingsdoelstelling. Voor oranje en rood is het de vraag of de instandhoudingsdoelstelling in gevaar komt als gevolg van de werkzaamheden.

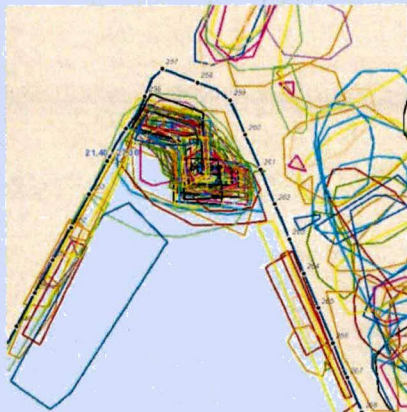

Soort	Totaal aantal vogels Oosterschelde per jaar	Instandhoudingsdoelstelling (maandgemiddelde, aantal vogels)	Huidig maandgemiddelde (aantal vogels)	Afname hoogwater februari-maart (aantal vogels)	Afname laagwater (aantal vogels ³)
Bontbekplevier	3357	280	280	0	2
Bonte strandloper	211321	14100	17610	48-70	5
Rosse grutto	53403	4200	4450	36-236	41
Scholekster	288435	24000	24036	102-131	53
Steenloper	13052	580	1088	1-2	8
Tureluur	24568	1600	2047	9-14	48
Wulp	147787	6400	12315	45-96	1
Zilverplevier	63350	4400	5279	0-3	0

In Tabel 6 is een nadere effectbeschrijving gemaakt voor die soorten waarvoor effecten niet bij voorbaat zijn uit te sluiten. Dit zijn bontbekplevier en scholekster.

Tabel 6: Detaillering effectbeschrijving van soorten waarvoor op basis van aantallen en functie een significant negatief effect op voorhand niet is uit te sluiten.

Aspect	Bontbekplevier	Scholekster
Uitwijkmogelijkheden (Schouten <i>et al.</i> , 2005)	Overtijt verspreid. HVP's liggen relatief dicht bij de foerageergebieden. Dit betekent dat deze vogel goed kan uitwijken naar andere HVP's bij verstoring.	Overtijt op kleine tot zeer grote HVP's, die soms ver van de foerageergebieden liggen. Dit maakt dat uitwijkmogelijkheden voor deze soort beperkt zijn.
Trend (website SOVON trends vogels Oosterschelde)	De aantallen van de bontbekplevier blijven ongeveer gelijk sinds 1987.	Scholekster laat voor de Oosterschelde sinds 1987 een dalende trend zien, maar de laatste jaren lijkt de populatie te stabiliseren.
Verstoringsgevoeligheid (Krijgsveld <i>et al.</i> , 2008)	De bontbekplevier heeft een gemiddelde verstoringsgevoeligheid, een verstoringsafstand van 150 m wordt aangehouden.	De scholekster is niet bijzonder verstoringsgevoelig, een verstoringsafstand van 100 m wordt aangehouden.
Aard van verstoring	De verstoring is tijdelijk voor de duur van de werkzaamheden. In de huidige situatie is al sprake van permanente verstoring door pierenstekers die gebruikmaken van het slikgebied voor het schor.	

³ Hierbij is uitgegaan van het maximaal aantal aanwezig vogels.

Aspect	Bontbekplevier	Scholekster
<p>Aanwezigheid HVP's⁴</p>	 <p>De HVP's liggen grotendeels buiten de verstoringszone van de werkzaamheden. De soort wordt ook veel binnendijks waargenomen.</p>	 <p>Hoewel een aantal HVP's binnen de verstoringszone liggen, zijn buiten de verstoringszone nog voldoende alternatieven aanwezig.</p>
<p>Aanwezigheid foerageergebieden</p>	 <p>In de omgeving liggen voldoende alternatieve foerageergebieden (droogvallende slikken) buiten de verstoringszone (oranje) van de werkzaamheden. Tegenwoordig is het fietspad langs de Gouweveerpolder (aan de overzijde van het werkgebied) opgesteld. De verwachting is niet dat dit tot verstoring leidt, omdat fietsers relatief weinig verstoring veroorzaken en nog steeds voldoende slikken aanwezig zijn voor foeragerende soorten op enige afstand van het fietspad</p>	

⁴ De polygonen geven waarnemingen van hoogwatervluchtplaats weer. In dit geval geef één polygoon de waarneming van een HVP in één maand in één jaar.

Aspect	Bontbekplevier	Scholekster
Effect op soort	Significante effecten zijn uitgesloten. Beide soorten komen in kleine aantallen voor langs het dijktraject. De scholekster is in grotere aantallen aanwezig. Voor beide soorten geldt echter niet dat het verjagen van alle vogels uit het gebied is voorzien. De HVP's liggen grotendeels buiten de verstoringszoneen voorzien is dat deze HVP's ook tijdens de werkzaamheden in gebruik blijven. Uitwijkmogelijkheden voor HVP's en foerageergebieden zijn in de directe omgeving voldoende aanwezig. Significante effecten van de werkzaamheden op niet-broedvogels zijn uitgesloten.	

Op basis van de detaillering van de effectbeschrijving zijn significante effecten uitgesloten. De aantallen vogels van de populaties nemen namelijk als gevolg van de werkzaamheden niet af.

Op kwalificerende waarden in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 zijn negatieve effecten voorzien. De effecten zijn echter niet significant. In dit geval is een Verslechteringstoets voldoende om de effecten in beeld te brengen. Voorliggende memo is als een Verslechteringstoets te beschouwen. Volgens de wet is het principe te hanteren dat als er geen sprake is van de verslechtering van de kwaliteit van habitats en hoogstens sprake van niet-significante verstoring van niet-broedvogelsoorten, aanvragen van een Natuurbeschermingswetvergunning, uitvoeren van een vervolgonderzoek en nemen van mitigerende maatregelen niet noodzakelijk zijn.

Flora- en faunawet

Tabel 7 hieronder geeft de mogelijke overtreding van verbodsbepalingen weer als gevolg van de effecten. Vanuit het voorzorgbeginsel raden wij aan om de werkzaamheden in één richting uit te voeren en zodoende aanwezige grondgebonden dieren niet in te sluiten. Wanneer deze maatregel wordt genomen, kunnen de werkzaamheden doorgang vinden zonder een goedgekeurde gedragscode of ontheffing.

Tabel 7: Overzicht van beschermde soorten en mogelijke overtreding van verbodsbepalingen.

Soort	Beschermings-categorie	Art. 8	Art. 9	Art. 10	Art. 11	Art. 12	Toelichting
Algemeen voorkomende zoogdieren	Tabel 1		X		X		De kleine grondgebonden dieren ten aanzien waarvan mogelijk verboden handelingen plaatsvinden, zijn algemeen voorkomende soorten. Ten aanzien van deze soorten geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen bij ruimtelijke ingrepen, mits sprake is van zorgvuldig handelen en een wezenlijke invloed op de soort is uitgesloten.
Algemeen voorkomende amfibieën	Tabel 1		X		X		Ten aanzien van grondgebonden soorten zijn specifieke eisen aan de uitvoering weinig effectief. Iedere werkwijze leidt tot het doden van enkele exemplaren. De voorkomende soorten komen algemeen voor in Zeeland. Het doden van enkele exemplaren heeft geen invloed op deze soorten.

ARCADIS

Soort	Beschermings- categorie	Art. 8	Art. 9	Art. 10	Art. 11	Art. 12	Toelichting
Broedvogels	Vogels				(X)	(X)	Wanneer niet gewerkt wordt de eerste gelegenheid na 15 februari, krijgen vogels de kans om zich te vestigen en te broeden voorafgaand aan de werkzaamheden. In dat geval zijn effecten niet uit te sluiten en is het verstoren van nesten voorzien. Daadwerkelijke vernietiging van nesten is niet aan de orde, omdat het werkgebied en aanrijroute geen geschikte broedplaats vormen. Vooralsnog wordt uitgegaan van het uitvoeren van werkzaamheden bij de eerste gelegenheid na 15 februari en daarmee geen overtreding van verbodsbepalingen.
Levendbarende hagedis	Tabel 2		(X)		(X)		Op basis van verspreidingsgegevens is incidentele aanwezigheid van de levendbarende hagedis niet uitgesloten. Wij achten de kans op aanwezigheid klein, aangezien één exemplaar is waargenomen tijdens de sloop van de Muraltmuurtjes. Maatregelen als actief wegvangen of verjagen bleken tijdens de werkzaamheden niet succesvol. Na de werkzaamheden vormt het werkgebied voor levendbarende hagedis weer een geschikt leefgebied. De kans op effecten op de levendbarende hagedis is echter zeer klein: tijdens de dijkwerkzaamheden is slechts één exemplaar op de dijk waargenomen en deze is verplaatst naar het aangelegde biotoop aan de noordzijde van de Galgenpolder.

Artikel 8: Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9: Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10: Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11: Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12: Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Conclusie

Aanvullende werkzaamheden zijn voorzien langs het dijktraject Haven de Val en Zuidhoek waar in 2010 werkzaamheden zijn uitgevoerd. Dit leidt mogelijk tot effecten op beschermde natuurwaarden:

- Effecten zijn voorzien op kwalificerende waarden in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998. Het gaat om niet-broedvogels van het Natura 2000-gebied Oosterschelde, overige kwalificerende waarden zijn niet aanwezig of worden ontzien door het nemen van maatregelen. De effecten zijn negatief, maar beperkt en derhalve niet significant. Voorliggende memo vormt een Verslechteringstoets waarin de effecten in beeld zijn gebracht. Voor de werkzaamheden is een vergunning niet nodig.
- Effecten zijn voorzien voor beschermde soorten in het kader van de Flora- en faunawet. Het gaat hierbij om algemeen voorkomende, grondgebonden zoogdieren (tabel 1 Flora- en faunawet). De levendbarende hagedis (tabel 2 Flora- en faunawet) kwam in het verleden voor langs het dijktraject,

ARCADIS

maar tijdens het actief vangen voor de dijkwerkzaamheden is slechts één exemplaar gevangen en verplaatst. Eventuele maatregelen voor deze soort zijn overbodig. Effecten op broedvogels zijn mogelijk wanneer niet tijdens de eerste geschikte gelegenheid na 15 februari wordt gewerkt. Voor de werkzaamheden is het niet nodig om andere maatregelen te nemen of een ontheffing van de verbodsbepalingen aan te vragen.

Bronnen

- ARCADIS, 2008a. Passende Beoordeling Dijktraject Haven de Val en Zuidhoek *Oosterschelde - Deelproduct*. In opdracht van Projectbureau Zeeweringen. Kenmerk Zeeweringen: PZDB-R-08175, kenmerk 110502/ZF8/2E2/201310, d.d. 25 juli 2008.
- ARCADIS, 2008b. Soortenbeschermingstoets Haven de Val en Zuidhoek *Oosterschelde - Deelproduct*. In opdracht van Projectbureau Zeeweringen. Kenmerk Zeeweringen: PZDB-R-08174, kenmerk 110502/ZF8/2D8/201310, d.d. 25 juli 2008.
- ARCADIS, 2008c. Levendbarende hagedis Haven de Val Informatie voor mitigatie en compensatie. In opdracht van Projectbureau Zeeweringen. Versie voor bestek. Projectnummer 110502.201310, d.d. 8 december 2008.
- ARCADIS, 2009. Erratum Passende Beoordeling en Soortenbeschermingstoets dijktraject Haven de Val -Polder Zuidhoek. Kenmerk: PZDB-M-09112, 15 juni 2009.
- ARCADIS, 2010. Toetsing openstelling onderhoudspad Gouweveerpolder. Kenmerk Zeeweringen: PZDB-M-10290, kenmerk 075212120:0.1, d.d. 1 december 2010.
- Groot, M. de, Heunks, C., Boudewijn, T.J. & Rijn, S.H.M. van, 2006. Vogelstellingen tijdens afgaand water langs het dijktraject Haven de Val (Oosterschelde). In opdracht van Rijkswaterstaat en Rijksinstituut voor Kust en Zee/RIKZ. Bureau Waardenburg, rapportnummer 06-008, eindrapport, d.d. 7 maart 2006.
- Krijgsveld, K.L., Lieshout, S.J.M. van, Winden, J. van der & Dirksen, S., 2004. Verstoringsevoeligheid van vogels *Literatuurstudie naar de reactie van vogels op recreatie*. Bureau Waardenburg, rapport 03-187. In opdracht van Vogelbescherming Nederland.
- Krijgsveld, K.L. Smits, R.R., & Winden, J. van der, 2008. Verstoringsevoeligheid van vogels *Update literatuurstudie naar de reactie van vogels op recreatie*. Bureau Waardenburg. In opdracht van de Vogelbescherming.
- Oosterbaan, B.W.J. & Boer, W.A. den, 2005. De Val - Zuidhoek *Inventarisatie van broedvogels, amfibieën, reptielen en zoogdieren rondom de Oosterschelde in 2005*. In opdracht van Rijkswaterstaat en Rijksinstituut voor Kust en Zee. Van der Goes en Groot, rapportnummer 2005-25.
- Schouten, P., Krijgsveld, K.L., Anema, L.S.A., Boudewijn, T.J., Horssen, P.W. van, Reitsma, J.M., Kuil, R.E. & Duijts, H., 2005. Integrale beoordeling van effecten van dijkverbetering op de natuurwaarden van de Oosterschelde (IBOS). In opdracht van projectbureau Zeeweringen. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Strucker, R.C.W., Art. F.A. & Lilipaly, S., 2012. Watervogels en zeezoogdieren in de Zoute Delta 2010/2011. RWS Waterdienst BM 12.07, Vlissingen, maart 2012.

Websites

- SOVON trends vogels Oosterschelde:
http://www.sovon.nl/gebieden/gebieden_trends.asp?gebnr=118